

TULPAR'IN KANATLARI

ONUR KURALAY

TULPAR'IN KANATLARI

ONUR KURALAY

KAM YAYINLARI 02

Arařtırma – Őir

Tulpar'ın Kanatları

Onur Kuralay

Editör

Yasemin Tomruk

Mizanpaj-Dizgi

KAM Yayınları

Resimleyen

Esin Bıçakcı

Yayıncı Sertifika No: 49507

e-ISBN

978-605-70220-1-1

1. Baskı: İstanbul, 2021

Copyright © Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın telif hakları, 5846 sayılı yasanın hükmüne göre, kitabı yayımlayan KAM YAYINLARI ve Onur KURALAY'a aittir. Yayımcının ve yazarın izni olmaksızın elektronik ve mekanik herhangi bir kayıt sistemi veya fotokopi ile çoğaltılamaz, kopyalanamaz. Ancak kaynak gösterilerek kısa alıntı yapılabilir.

GENEL SATIŐ PAZARLAMA VE YAYINEVİ

Kam Yayınları (Serdar Gümüşkaya markasıdır)

Bozoklar Sok. No:7/4 Çeliktepe-Kağıthane İstanbul, Türkiye

Telefon: +90 850 307 07 09

www.kamyayinlari.com / bilgi@kamyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
Anka Kuşu.....	1
İhanet.....	3
Abahan.....	5
Abdal.....	7
Ağaç.....	9
Bengisu (Ab-ı Hayat).....	11
Bozkurt.....	13
Eje.....	15
Etügen.....	17
Gulyabani.....	19
Hızır.....	21
Hûma Kuşu.....	23
Kafdağı.....	25
Şaman.....	27
Karagızlar.....	29
Karabasan.....	31
Karakoncolos.....	33
Keloğlan.....	35
Dede Korkut.....	37
Kızıl Elma.....	39
Kemal Sunal.....	41
Kübey Hanım.....	43
Manas Han.....	45
Oğuz Han.....	47
At.....	49
Banu Çiçek.....	51
Umay Ana.....	53
Bürküt.....	55
Alkarısı.....	57
Tepegöz.....	59
KAYNAKLAR.....	61

ÖNSÖZ

Türk kültüründeki şiir örneklerinin geçmişi çok eski zamanlara kadar dayanmaktadır. Şiir yazar, söyleyen kişiler yıllar boyunca çeşitli isimlerle anılmıştır. Şaman, kam, baksı (bahşı), ozan ve âşık gibi isimler, çeşitli dönemlerde şiir yazar kişilere verilmiştir.

Şiir yazar kişiler, sözlü kültürün önemli bir parçası olan şiirle, toplumu yansıtan birer ayna görevini üstlenmişlerdir. Bu kişiler, toplumun ve bireylerin sevinçleri, eksik yönleri, sıkıntıları ve çeşitli uygulamaları vs. gibi konulardan şiirlerinde bahsetmişlerdir. Bu yüzden bizi duygulandıran, düşündürülen ve yönlendiren bu türe daha dikkatli bakmamız ve daha çok önem vermemiz gerekir.

Âşık şiiri 16. yüzyıldan itibaren teşekkül etmeye başlamış ve 17. yüzyılda gelişimini tamamlamış ve yayılmıştır. Ancak bu yüzyıllardan itibaren, özellikle 19. yüzyılın sonlarında halk şiirinde çağın gereği olarak ciddi değişimler yaşanmıştır. 20. yüzyılın başlarında ise teknolojinin gelişmesiyle beraber halk şiirine verilen önem gittikçe azalmaya başlamıştır.

Bu kitabın yazılma amacı, gittikçe önemi azalan hatta bazı kesimlerce unutulmuş halk şiirini, okuyuculara farklı bir üslupla yeniden hatırlatmaktır. Kitapta, Türk kültüründeki bazı kişiler ve motiflerle ilgili hece ölçüsüyle yazılmış şiirlere, şiir başlıklarıyla ilgili kısa bilgilere ve görsellere de yer verilmiştir.

Böyle bir kitabı yazma fikri, M. Öcal Oğuz'un bir söyleşisinde "Biz halk şiiri için neler yapıyoruz veya neler yapmalıyız? Mesela, Türk kültüründeki bir motif için şiir yazar var mıdır? Çok merak ediyorum." demesi üzerine ortaya çıkmıştır. Halk şiiri için bir şeyler yapabilme fikrine öncülük ettiği için Sevgili Hocam M. Öcal Oğuz'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüce dağlar ardında duman üstünde
Bilinmez nerededir Anka Kuşu
Yarar gözyaşları bütün dertlere
Damlada seldedir Anka Kuşu

Simurg adıyla Kafdağı'nda gezer
Kanatların açıp gölgesin süzer
Yiğit bu gölgede sözünü dizer
Ağızdadır dildedir Anka Kuşu

Bakınca canları yok eder gözün
Ağızda var mıdır bilinmez sözün
Söyle neye benzer el ile yüzün
Kafdağı'nda sırdadır Anka Kuşu

ANKA KUŞU

Anka Kuşu, Simurg adıyla da bilinmektedir. Anka Kuşu, görünmezliğiyle bilinen bir kuştur. Bu yüzden kimse Anka Kuşu'nun nasıl bir kuş olduğunu, neye benzediğini ve nerede yaşadığını bilmemektedir. Rivayetlere göre Anka Kuşu, Kafdağı'nda yaşamaktadır. Anka Kuşu'nun gözyaşlarının bütün dertlere derman olduğuna dair rivayetler vardır. Anka kuşunun yüzünün insan yüzüne benzemekte olduğuna ve insan gibi konuşup düşündüğüne inanılmaktadır. Üzerinde otuz kuşun renk alameti olduğu için rengârenk tüylere sahiptir. Dişi mi yoksa erkek mi olduğu tam olarak bilinmemektedir. İslam mitolojisinde ise kuşların padişahı olarak bilinmektedir. Hükümdarlara ve kahramanlara akıl vererek onlara fayda sağlamıştır (Gezgin, 2007: 20; Karakurt, 2011: 97).

Ağacın altında uyuya kaldın
Şeytan sözüne de nasıl inandın
Ağızından erliğin ruhunu aldın
Olurken kâinat oldu ihanet

Ey Eje bilmen mi yasak meyveyi
Alıp elmayı da ağza sürmeyi
Kullar da bilirdi onu yemeyi
Olurken kâinat oldu ihanet

Erlık bu işlerin daim başında
Toprak saklıyordu ağız içinde
Tabiatı sanki şirkin peşinde
Olurken kâinat oldu ihanet

İHANET

İhanet, sözlük anlamı olarak hainlik ve vefasızlık anlamlarına gelmektedir. Altay Yaratılış mitine göre evrendeki ilk ihanet dünyanın yaratılışı ile ortaya çıkmıştır. Tanrı yeryüzünü yaratmak için Erlık (Şeytan)'ten su altından toprak çıkartmasını istemiştir. Erlık ise çıkartacağı toprağın bir kısmını, kendi toprağını yaratmak için ağızında saklamıştır. İşte bu davranış ilk ihanet olarak bilinmektedir. Erlık bu ihaneti sonucunda Tanrı katından yeraltına sürgün edilmiş ve kötü olarak anılmıştır. İlk ihanetin ortaya çıkmasıyla ihanetlerin devamı gelmeye başlamış. Tanrı'nın yasak meyveyi beklemesi için görevlendirdiği köpek ve yılan uyuyakalmıştır. Erlık ise yılanın ağızından girerek onun ruhunu ele geçirmiş ve yasak meyveyi elde etmiştir. Erlık bu yasak meyveyi Eje (İlk kadın)'ye vererek onu da ihanete sürüklemeye çalışmış ve başarmıştır. Tanrı tüm bu ihanetlerin sonucunda yılanı kötü anılacak bir hayvan yapmıştır. Eje'ye ise, insanlığı çoğaltma ve doğum sancıları çekme cezasını ihanetinin bir karşılığı olarak vermiştir. Sonuç olarak bu ihanetler yüzünden insanlar ölümlü olarak Hak katından dünya katına gönderilmiştir (Ögel, 2010: 455-456).

Her yanı sarıdır yağmur yağdırır
Altın göllerinde yaşar Abahan
Atın kuyruğunu arşa değdirir
Kıyıdan kıyıya uçar Abahan

Hakasların atasıdır, sayılır
Ünü dört bir yana daim yayılır
Atının kırbacı gökte duyulur
Gönülden gönüle geçer Abahan

ABAHAN

Türklerde efsanevi bir hakan olarak bilinmektedir. Hakasların atası olarak kabul edilir. Abahan'ın altın bir gölde yaşadığına ve yağmur yağdırma özelliğinin olduğuna inanılmaktadır. Rivayetlere göre Abakan Irmağı ismi, Abahan adlı hakandan gelmiştir. Abahan, atıyla bu ırmaktan karşıdan karşıya uçarak geçebilmektedir. Hakaslar Abahan'ın bu ırmağın koruyucusu olduğuna inanmaktadırlar. Abahan bu ırmakta atıyla beraber boğularak kaybolmuştur (Karakurt, 2011: 20).

Dünya meclisinde varlıktan geçmiş
Abdallar yoluna aşığam ben dost
Yediden yetmişe Hak yolu seçmiş
Abdallar yoluna aşığam ben dost

Türlü türlü şekillere girmişler
Hak'tan alıp insanlığa vermişler
Kötülerin yollarını yermişler
Abdallar yoluna aşığam ben dost

ABDAL

Türk tasavvufunun en üst mertebelerinden biridir. Türk topluluklarında bu kişilere Derviş ve Baba isimleri de kullanılmaktadır. Abdallar, yolunu Hak yolu üzerine doğrultmuş ve dünyalık olan her şeyden ellerini çekmişlerdir. Abdallık mertebesine eren kişiler hakikate ulaşmış kişilerdir. Onlar, toplumu doğruluğa yönelten kişiler olarak bilinmektedir. Abdallar, zaman ve mekân sınırlarını aştıkları için istedikleri vakit istedikleri yere gidebilme gücüne sahiptir. Ayrıca don değiştirme (yaratık, insan, hayvan ve bitki kılığına girebilme) yeteneğine de sahiptirler. İnanışlara göre onların duaları Hak katında makbul olan dualar arasında yer almaktadır. Abdallar, ölen çeşitli hayvanları da diriltebilmektedir. Abdal kelimesinin, XVII ve XVIII. yüzyıllarda “serseri” ve “dilenci derviş” anlamında kullanıldığı görülmektedir. Abdal kelimesi, Anadolu Türk coğrafyalarında ve İran’da yaygın olarak kullanılmaktadır (Ögel, 1995: 133; Köprülü, 1998: 61-62).

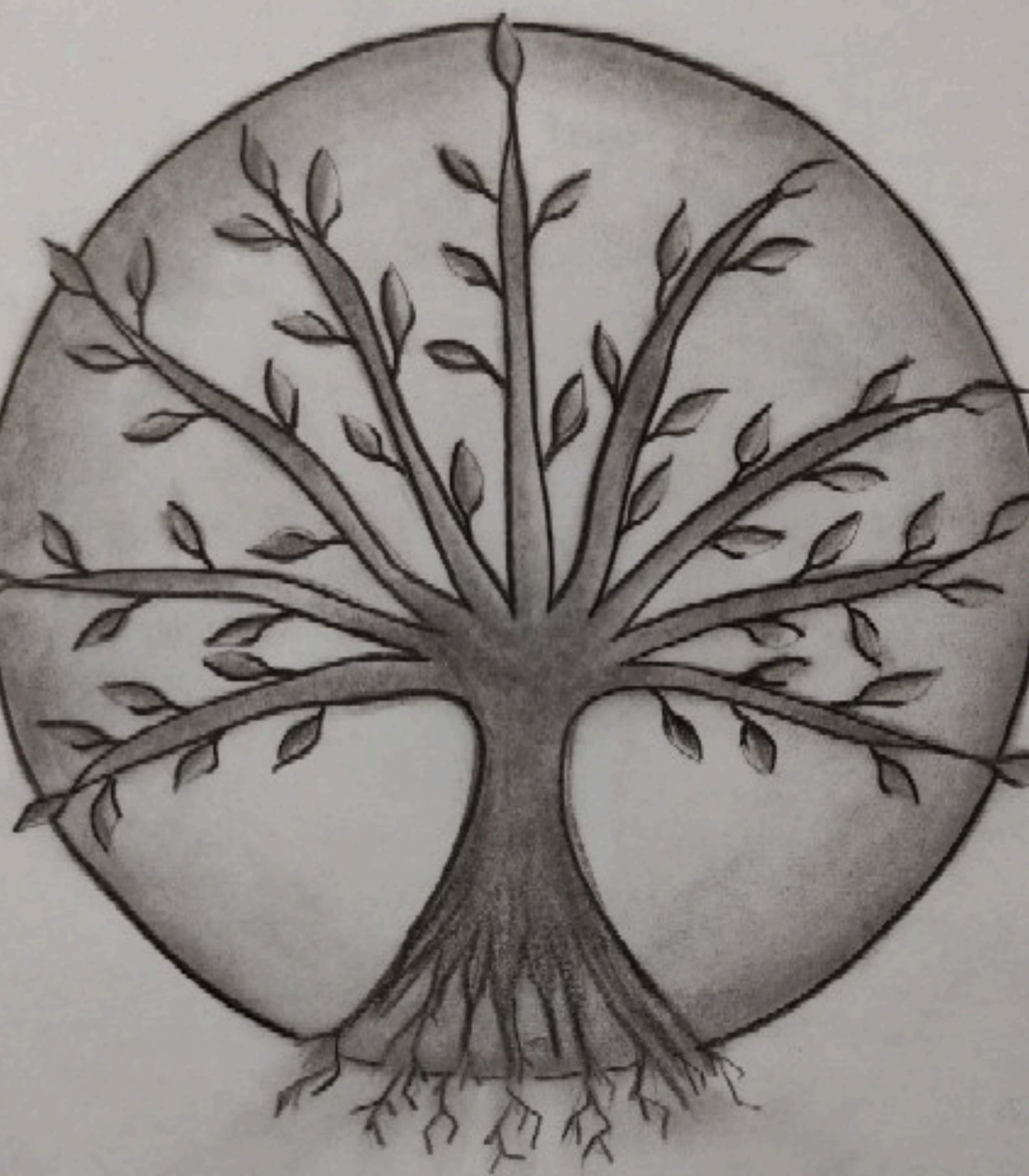
Bolluk bereketi simgeler bilin
Ağacın yararı çoktur insanoğlu
Türlü hikmet saklı tutarsan dalın
Ağacın yararı çoktur insanoğlu

Türk soyun bildirir yüce dalları
Tanrı türetmişti ondan kulları
Görmez misin sende vardır elleri
Ağacın yararı çoktur insanoğlu

AĞAÇ

Ağaç, Türk kültüründe en eski zamanlardan beri kutsal olarak kabul edilmiştir. Buna bağlı olarak Türk toplumlarının yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Ağaçlar, mevsimler değiştikçe kendisini yenilemektedir. Bu bakımdan Türk toplumlarında ağaç ile yaşam arasında sürekli bir bağ kurulmaktadır (Işık, 2004: 90).

Bugün, özellikle, Anadolu'nun birçok yerinde ağaçlarla ilgili halk anlatılarına rastlamak mümkündür. Çocuğu olmayan kişiler ağaç dallarına bez bağlayıp dua etmektedirler. Bazı bölgelerde kurban adayan kişiler özellikle kayın ağacının etrafında kurbanlarını kesmektedirler. Ağacın daha çok manevi bakımdan önemi büyüktür. Ağaç, Türklerde ata olarak da kabul edilmektedir. Bu durumun izlerini Oğuz Kağan Destanı'nda görmek mümkündür.

Ölümü yok eder içen içene
Can verir içene adıdır Bengisu
Onu içip kendinden de geçene
Yürekte meyın tadıdır Bengisu

Tanrı fanilere bir ömür biçti
İlyas, Hızır içip sonsuza geçti
İskender de onun peşine düştü
Aklın fikrin şadıdır Bengisu

BENGİSU

Bengisu, Türk mitolojisinde can suyu, can veren su olarak bilinmektedir. Bu suyu içen fanilerin ölümsüzlüğe ulaşacağına inanılmaktadır. Bengisu, ölüleri bile diriltebilir. Bengisu, Uluğ Kayın'ın dibindeki bir çukurdan çıkmaktadır. Başında bir bekçi ruh bulunur. İçenlere güç ve kuvvet verir. Hastaları iyileştirir. Evrenin varoluşundan beri bazı insanlar bu suyu bulmak için türlü uğraşlar içine girmişlerdir. Hızır ve İlyas peygamberin bu suyu içip ölümsüzlüğe kavuştukları söylenmektedir. Aynı zamanda Büyük İskender de ölümsüz olabilmek için bu suyu bulmaya çalışsa da bulamamıştır (Pala, 1995: 15; Onay, 1996: 65; Karakurt, 2011: 177).

Özellikle Klasik Türk şiirinde ab-ı hayat olarak geçen bu su, sevgili mazmunuyla çoğunlukla birlikte kullanılmıştır.

Türk'ün yol göstereni kılavuzu
İzinde şan var sanki bozkurtun
Parlıyor sanki aydandır yüzü
Yüzünde şan var sanki bozkurtun

Türk'ün soyu gelir ulu kurtlardan
Sesi de duyulur Oğuz yurtlardan
Türk'e selam olsun tüm bozkurtlardan
Sözünde şan var sanki bozkurtun

BOZKURT

Bazı Türk boyları soylarının kurtlardan geldiğine inanmaktadır. Türkler için soy önemli ve kutsal sayıldığı için kurt motifi de kutsal olarak görülmektedir.

Türklerde bozkurt gökyüzünü; alageyik ise yeryüzünü temsil etmektedir. Bozkurt ayrıca; savaş ruhunu, özgürlüğü, hızı ve doğayı temsil eder. Çeşitli Türk bayraklarında kurt resimlerine rastlanılmaktadır. Bozkurt, Türklerin başına bir iş geldiğinde ortaya çıkar ve onlara yol gösterir. Erenler ve evliyalar da zaman zaman kurt kılığına girerek bu görevi üstlenmişlerdir. Çeşitli halk inanışlarında bozkurt dişinin cepte taşınmasının nazara engel olduğuna inanılmaktadır. Bugün ise bozkurt, Türk milliyetçiliğinin bir sembolü olarak bilinmektedir. Bozkurt, Atatürk tarafından ulusal sembol ilan edilmiş ve birçok yerde kullanılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk parası üzerine bozkurt resimleri basılmıştır (Çandarlıoğlu, 2003: 100-101; Karakurt, 2011: 187).

Törüngey eşidir geldi âleme
Yasak meyveyi yiyen Eje'dir
İhaneti etti Tanrı Ülgen'e
Yasak meyveyi yiyen Eje'dir

Boş bulundu bir an Erlik'e kandı
Hak katından çıktı dünyaya indi
Ceza olarak da bir sancı bindi
Yasak meyveyi yiyen Eje'dir

EJE

Eje, Türk mitolojisinde yaratılan ilk kadın olarak bilinmektedir. Yaratılan ilk erkek Törüngey'in eşidir. Bu iki kişinin İslam kültüründeki karşılıkları Âdem ile Havva'dır. Eje, Erlik'e inanarak Tanrı'nın yasaklamış olduğu meyveyi yemiş ve bu meyveyi eşi Törüngey'in ağzına sürerek Tanrı'ya ihanet etmiştir. Bu olay sonucunda Eje ve Törüngey aniden çırlıçiplak kalıvermişler ve yaratıcı Tanrı'dan saklanmışlardır. Tanrı, bu ihanet sonucunda Eje ve Törüngey'i dünyaya göndererek onları ölümlü yapmış ve insan neslinin onlardan çoğalmasını istemiştir. Eje'ye ise doğum yaparken doğum sancıları çekeceğini ceza olarak bildirmiştir. (Ögel, 2010: 455-456).

Hayvanı, bitkiyi, toprağı korur
Türk'ün illerinde güzel Etügen
Saçları uzundur rengi de konur
Türk'ün illerinde güzel Etügen

İnsanlar ulaşamaz bilinmez yeri
Toprak üstünden def eder şeri
Dağıldı ondan her Türk eri
Türk'ün illerinde güzel Etügen

ETÜGEN

Türk mitolojisinde yeryüzü Tanrıçası olarak bilinmektedir. Devleti ve egemenliğini koruyan, yeri ve toprağı temsil eden Tanrıçadır. Kahverengi saçları olan bu Tanrıça, toprağı ve toprakla ilgili tüm unsurları, bitkileri ve hayvanları korur. İnsanların bilmediğı, ulaşamadığı bir yerde topraktan (kerpiçten) yapılmış bir evde yaşadığına inanılır. Etügen kelimesinin, Türklerin yeryüzünde ilk var olduğu yer olan Ötüken kelimesiyle de bir bağı vardır. Orhun nehri kaynaklarını bu bölgeden alır ve Göktürk Devleti'nin de başkenti yine bu yörede kurulmuştur (Loğoğlu, 2016: 110; Karakurt, 2011: 323).

Yolculara türlü belalar açar
Hiç sevmedim seni vallah gulyabani
Uzun sakallıdır belki de uçar
Hiç sevmedim seni vallah gulyabani

Güneşi görünce mezara girer
Güneş batınca da hortlayıp çıkar
Vücudu kıllıdır görenler korkar
Hiç sevmedim seni vallah gulyabani

GULYABANI

Gulyabani Türk toplumlarında kötü olarak bilinen bir yaratıktır. Özellikle efsanevi anlatılarda çokça rastlanır. Tasavvur edilen görüntüsüyle insanlar tarafından korkulan bir canavar olarak da düşünülmüştür. Gezgincilere ve yolculara uğrayıp onları mahveden canavardır. Daha sonraları Anadolu kültüründe Ahu Baba'yla beraber anılmaya başlamış ve insan yediği düşünülen kocaman, uzun sakallı ve asalı bir dev olarak tasavvur olunmuştur. Adı hurafelerle ilgili olarak "Gulyabâni", korkunç bir varlık olup karanlık zamanlarda çölde ve mezarlıklarda koşan birinin gözüne canlı gibi görünür. Vücudu tüyle kaplı, kocaman, pis kokulu bu acayip varlığın ayakları tersinedir. Gündüzleri mezara girer, geceleri ise hortlayıp çıkar. Rivayetlere göre avcılara yaklaşır onlarla insan gibi konuşur. Bir şeyler ister sonra onlara güreş yapmayı önerir. Avcı kazanırsa "Gulyabâni" sessizce çekip gider. Ama eğer o kazanırsa avcının, uzun zaman hasta yatacağına inanılır (Karakurt, 2011: 357).

Tanrı Teâla hikmetin verdi
Âlemdeki nurdan biridir HIZIR
Bilgiler doldurdu önüne serdi
Âlemdeki nurdan biridir HIZIR

Oturduğu yerde yeşiller biter
Yardım isteyene hemen de yeter
Ölümü yenmiştir bengisu içer
Âlemdeki nurdan biridir HIZIR

HIZIR

Hızır, Türk ve Ortadoğu mitolojisinde saygı gören bir karakterdir. Hızır ismi Arapça kökenlidir. Hadra “Yeşil” kelimesiyle ilgilidir. Türk, İslam ve Ortadoğu inançlarında peygamber olması muhtemel kişiler arasında sayılır. Hıdır veya Kıdır olarak da söylenir. Zor anlarında insanların yardımına koşan, başkalarının kılığına girebilen ve olağanüstü özellikleri olan bir peygamber olarak düşünülür. Ölümsüzlüğe ulaştığı söylenir. Dua ettiğinde veya verdiği bir elma yenildiğinde kısır kadınların çocuğu olur. Bilgelik ve hikmet sahibidir. İnsanlara yardımcı olan kutlu bir kişidir. Baş sıkışan iyi insanların yardımına koşar. Kuran’da adı doğrudan geçmez. Peygamber olduğu da belirtilmez fakat bu yönde işaretler vardır. Âşık edebiyatında âşıklara bade bazen Hızır elinden verilir (Boratav, 1973: 271; Öztelli, 1971: 94; Karakurt, 2011: 388).

Çepni boyunun sembolü sensin
Cennet köşesinde bir Hûma kuşu
Ruh ve su anlamına gelensin
Cennet köşesinde bir Hûma kuşu

Kime konar isen mutlu edersin
Yenilenip küllerinden doğarsın
Pahan çoktur cümle kuşlara değersin
Cennet köşesinde bir Hûma kuşu

HÛMA KUŞU

Çepni boyunun sembolü olarak kullanılan Hûma kuşu, bazı Türk lehçelerinde Kumay veya Umay kuşu adı ile de bilinir. Başına konduğu kimseye mutluluk getirdiğine inanılması sebebi ile talih kuşu veya devlet kuşu olarak da isimlendirilir. Bu isimlendirmenin kaynağı ise şu şekildedir: Eskiden bir hükümdar ölünce halk bir meydanda toplanır ve Hûma kuşu kimin başına konarsa ya da gölgesi kimin üzerine düşerse o kişi hükümdar olurmuş.

Hûma'nın canlısının asla yakalanamayacağı ve Hûma'yı bilerek öldüren kişinin kırk gün içinde öleceği de yaygın inançlar arasındadır. Bazı yorumlarda, Hûma'nın Feniks gibi birkaç yüzyılda küllerinden yeniden doğmak için kendini yakarak tükettiği de ifade edilir. Cennette yaşaması, çok yükseklerde uçup yedi kat göğün üzerindeki felekler ve burçlar arasında dolaşması ve hatta Tanrı'ya kadar gidip gelen bir kuş olması sebebi ile Türk halk edebiyatında da Hûma, erişilemeyecek yüksekliklerin bir sembolüdür (Karakurt, 2011: 394).

Kimseler bilmez senin yerini
Söyle neredesin Kafdağı nerde?
İnsanlar görmemiş senin serini
Söyle neredesin Kafdağı nerde?

Bağrında bir sürü canlılar varmış
Yanın yöreni de periler sarmış
Eteğinde su var, tepen de karmış
Söyle neredesin Kafdağı nerde?

KAFDAĞI

Halk inanışına göre dünyanın etrafını çevreleyen ve ulaşılamaz yükseklikteki dağın adıdır. Kafdağı, efsanevi canlıların yaşadığı masal dağı olarak da bilinmektedir. Kafkas dağlarının sembolize edilmiş biçimidir. Aşılmaz yüksekliğe sahiptir. Etrafı sularla çevrilidir. Toğrul ve Kongrul kuşlarının burada yaşadıklarına inanılmaktadır. Hayali canlıların yaşadıkları yer olarak da bilinmektedir. Ortadoğu kültürlerinin etkisiyle Türk kültürüne girmiştir ve hızla yerleşmiştir. Kafdağı, dünyada bulunan bütün dağların anası sayılmaktadır. Öteki dağlar, Kafdağı'na yer altı damarlarıyla bağlıdır. Bu âlemle öte âlem arasındadır ve arkasında ne olduğu bilinmez. Kafdağı yeşil zümrüttendir. Gökyüzünün yeşil rengi onun aksidir. Kafdağı ile arkasındaki bölgede cinlerin oturduğuna inanılır. Burası “Anka” kuşunun yaşadığı yer olarak da bilinir (Gezgin, 2007: 19-21; Karakurt, 2011: 426).

Bin bir türlü gücü vardır şamanın
Ateş etrafında çıkar dumanın
Kendinden geçiyor bakın amanın
Tanrı'nın gölgesi şamandır şaman

Bazen büyü yapar bazen hekimdir
Her konuyu bilir çok da hâkimdir
Geçer kendisinden gökte mukimdir
Tanrı'nın gölgesi şamandır şaman

ŞAMAN

Şaman, ruhlarla irtibat kurabilir. Dualarıyla hastaları sağaltabilir ve törenlerle kötü ruhları kovabilir. Aynı zamanda büyücü ve hekimdir. Değişik ritüelleri yerine getirir. Tanrı ilk şamanı yarattığında onun evinin önüne sekiz dallı bir ağaç dikmiştir. Bu nedenle her şaman kendisini temsil eden bir ağaç diker. Bu ağaca "Turuğ" adı verilir. Şamanlık sonradan kazanılan bir görev değildir. Şaman olacak kimsenin, bir şamanın soyundan gelmesi gerekir. Şaman olmak için gerekli belirtileri taşıyan çocuk, belirli bir yaşa gelince eski bir şamanın eğitimine bırakılıp gerekli ön bilgileri edinir. Şamanın denetimi altında bir sınavdan geçtikten sonra şamanlık yetkisi alıp dinsel tören, bayram şöleni, kurban töreni, dua okuma vb. görevlere başlar. Şaman bu görevler sırasında her parçası, üzerine takılan her maddesi ve her şekli ayrı bir varlığın sembolü olan özel giysiler ve külahlar giyer. Ayrıca özel bir şekilde hazırlanmış davulunu ya da tefini bu görevleri yaparken çalmaktadır. Kendinden geçinceye, başka bir deyişle, tanrularla ve ruhlarla temas sağlayıncaya kadar zıplar, sıçrar, sesler, hayvan sesleri çıkarır, söylenir, yalvarır, yerlerde sürünür, bazen de bayılarak düşer (Eliade, 1999: 39; İnan, 2000: 76; Radlof, 1976: 234; Karakurt, 2011: 684).

Adları bilinmez yerleri yoktur
Karagızlardan da korkun ha dostlar
İyilik bilmezler yanlışı çoktur
Karagızlardan da korkun ha dostlar

Şamanı ayartıp keser yollarını
Yılana benzeyen siyah saçlarını
Cilve edip açar ise kollarını
Karagızlardan da korkun ha dostlar

KARAGIZLAR

Türk ve Altay mitolojisinde Kötülük Tanrıçaları olarak bilinmektedirler. Bu Tanrıçalara, Karagızlar veya Garagızlar da denmektedir. Erlik Han'ın kızlarıdır. Adları bilinmez. Düz, kuru, çıplak, kaygan bir yerde yaşarlar. Vakitlerini eğlenerek geçirirler. Göğe çıkan şamanı ayartıp yolundan çevirmeye çalışırlar. Bazen cinsellikle ilgili veya cinsellik içeren davranışlarda buldukları anlatılır. Karagızların saçları karayılana benzemektedir (Karakurt, 2011: 438).

İnsan üzerine gece çökerler
Nedir kimdir bu Karabasanlar?
Çökünce insandan zorla giderler
Nedir kimdir bu Karabasanlar?

İnler, Cinler ona yardım edermiş
Karanlık gelince zaman güdermiş
Hissedermiş ama kimse görmezmiş
Nedir kimdir bu Karabasanlar?

KARABASAN

Türk kültüründe ve Türk mitolojisinde kötü ruh anlayışına bağlı olarak cin türünden bazı varlıkların tasarımlarını görmek mümkündür. Bu varlıklardan birisi de Karabasandır. Türk halk kültüründe kâbus ve buna neden olan varlık olarak bilinmektedir. Geceleri insanların üzerine çöken kötü varlıklardır. İnsanların kâbus görmelerine sebep olurlar, insanlar o esnada kısa süreli nefessiz kalabilirler. Karabasanlara kötü ruhların veya cinlerin neden olduğuna inanılır. Bu ruhlar bazen ölümcül olabilmektedir. Bazen uykuda ölen insanların bu varlıkların öfkeleri dolayısıyla öldükleri düşünülür (Sarpkaya, 2014: 251-253; Karakurt, 2011: 443).

Karabastı olayı gerçekleştikten sonra insanların üzerinde derin etkiler bırakabilir. İnsanlar karabastı esnasında ve sonrasında çeşitli dualar okuyarak bu olaydan bir an önce kurtulmak isterler. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bu olay ile ilgili pek çok efsanevi anlatı bulunmaktadır.

Öcüyü andıran Karakoncolos
Çıkma karşımıza korkarız senden
Cin gibi sandıran Karakoncolos
Çıkma karşımıza ürkeriz senden

Kötülük cinisin ismin de kara
Yaklaşma bizlere gelme hiç bura
Açılsın sende de onulmaz yara
Çıkma karşımıza korkarız senden

KARAKONCOLOS

Kara renkte ve çok çirkindir. Maymun, kedi veya çocuk büyüklüğündedir. Aslında pek zararlı olmadığı halde görüntüsü insanlarda paniğe neden olur. Kürklü olduğuna inanılmaktadır. Gece vakitlerinde ortalığa çıkıp gezmektedir. Özellikle Kuzeydoğu Anadolu Türk kültüründe yer etmiş ve Bulgar folklorunda da rastlanan bir yaratıktır. Bir tür öcüyü andıran Karakoncolosun, genellikle zararsız olduğuna inanılır. Bununla birlikte zaman zaman gerçek anlamda şeytanî bir şekilde betimlendiği de olmuştur. Karakoncolos insanların seslerini taklit ederek kurbanlarını tuzağa düşürmektedir (Oğuz, 2014: 264; Karakurt, 2011: 444).

Kötülere karşı demirden bilek
Saçları kalmamış sanki bir kelek
Üstünde püsküllü kırmızı yelek
Herkes bilmez ama sırdır Keloğlan

Gariptir kendisi vardır anası
Hep iyilik oldu onun davası
Yoktur İsa gibi bilinmez babası
Herkes bilmez ama sırdır Keloğlan

KELOĞLAN

Türklerin en çok bilinen masal kahramanlarından birisi Keloğlan'dır. Türk ve Altay mitolojisinde, halk kültüründe ve masalarda adı geçen saçsız kahramandır. Çoğu zaman güldürü öğeleri taşır. Kurnazlığı ve bahtı temsil eder. Zor durumlardan aklı ve şansı sayesinde kurtulur. Keloğlan, Anadolu Türk masal kahramanları arasında önemli bir yere sahiptir. Annesi ile yaşayan Keloğlan, yoksul bir delikanlıdır. Geçinmek için birçok işe girip çıkar. Sakar ve saftır, ancak yeri geldiğinde hazırcevap olması ve karşılaştığı sorunlara pratik çözümler bulması ile bilinir. Bu özellikleri sayesinde, her masalın sonunda mutlaka muradına eren bir kahraman olmuştur. Keloğlan, kötülerin her zaman karşısında olup iyilerin yanında bulunmuştur. "İyiler eninde sonunda kazanır" mesajı Keloğlan üzerinden net bir şekilde verilmektedir. (Boratav, 1992: 17-18; Şimşek, 2017: 40-45).

Türklük bilicisi ozan atası
Atalar atası Dedem Korkut'tur
Her daim Türklerin doğru rotası
Atalar atası Dedem Korkut'tur.

Kopuz çalar hikâyeler anlatır
Yol gösterip her dem Türk'ü aydınlatır
Hem ozan hem eren hem evliyadır
Atalar atası Dedem Korkut'tur

DEDE KORKUT

Türk, Altay ve Oğuz efsanelerinde, masallarda ve halk hikâyelerinde adı geçen bir ozandır. Ozanların atasıdır. Sıra dışı özellikleri vardır. Kopuz çalar, öyküler anlatır. Çok uzun yıllar yaşamıştır. Kopuzun bulucusu odur. İslâmiyet ile birlikte bir evliya olarak kabul görmüştür. Allah'ın izniyle gelecekte haber verir. Kor'dan çıkmış bir kadının oğludur. Kuşların dilini bilir. Pek çok söylencede onun adına rastlanır. Şamanlığı, şeyhliği, ozanlığı, bahşılığı, evliyalığı, erenliği hepsi birbirine bağlıdır. Kendisinden bahsedilirken “Ölü dersem ölü değil, diri dersem diri değil” sözleriyle bahsedilir. Bilgedir ve hikmet sahibidir. Kendi ölümünü uykuda haber almıştır. Azerbaycan Türkleri arasındaki yaygın bir inanışa göre dünyadaki her şeyin adını Korkut Ata koymuştur. Yiğitlere adlarını veren Korkut Ata'nın bu özelliği, onda, kökeni söze dayanan anlamlandırma ve âleminin yaratıcısının bir yansıması olma niteliklerini bir araya getirir. Her şeyi bilmesi, gelecekte türlü haberler vermesi ve kopuz çalıp hikâyeler anlatması onun en önemli özelliklerindedir (Beydili, 2005: 321-324).

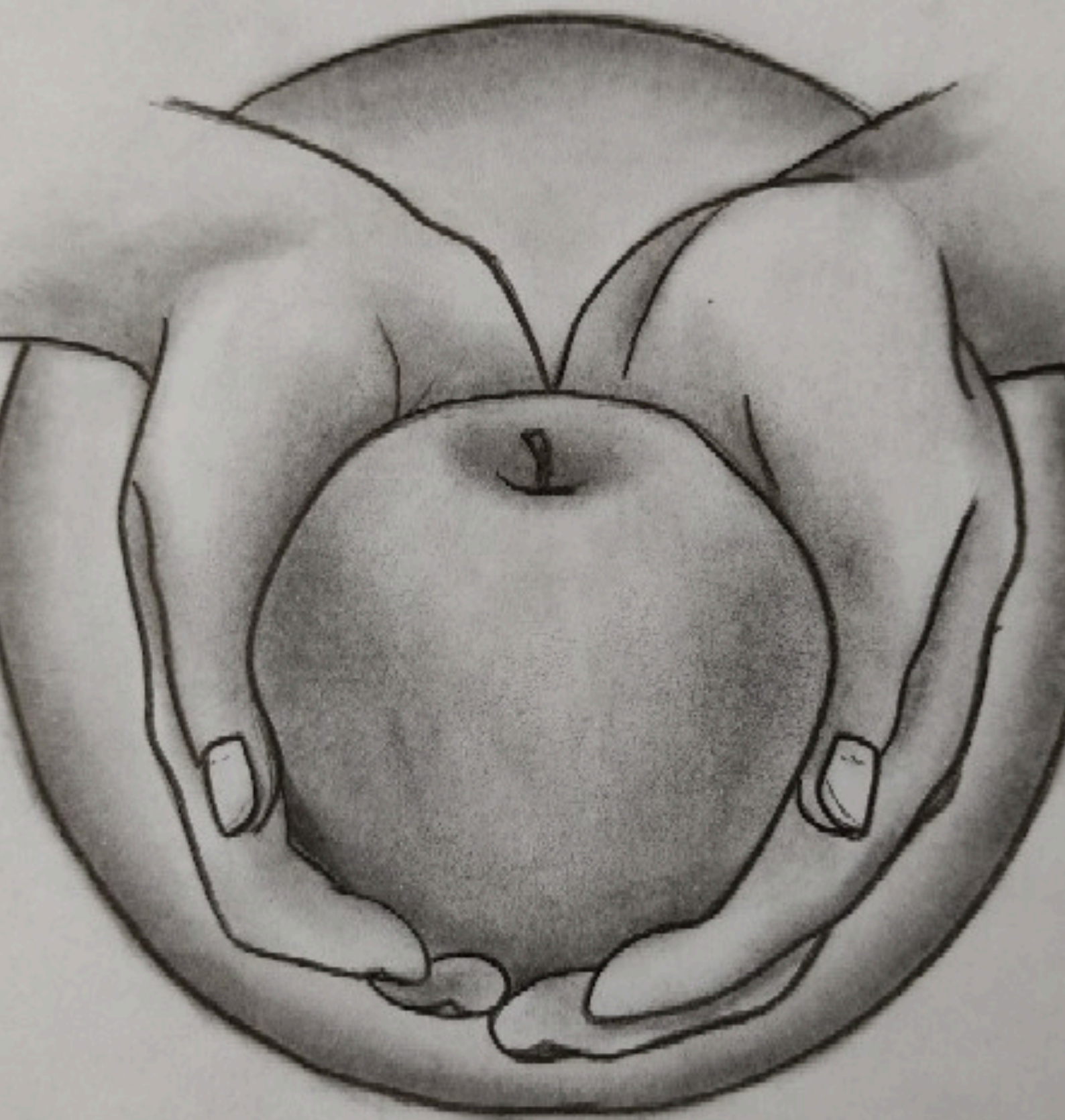

Türklerin hedefi, güneşi, ayı
Gönülde zaferin yeri Kızıl Elma
Ufukta görülen egemenlik yayı
Gönülde zaferin ferî Kızıl Elma

Al bayrak uğruna canlar verilir
Bedenden geçilir başlar serilir
Sonunda ölüm varsa ölüme gidilir
Gönülde zaferin biri Kızıl Elma

KIZIL ELMA

Türk mitolojisinde, Türkler için ülküler veya düşlerin sembolüdür. Türk devletleri için bir hedefin ve amacın simgesidir. Fethedilmesi gereken illeri ifade eder ve Türklerin tek bayrak altında toplandığı devlet simgesi olarak bilinir. Kelimenin tam olarak ne zaman, nerede ve nasıl geçtiği bilinmemekle birlikte tarihi akış içerisinde hep ilerlemenin bir sembolü olmuştur. İstanbul'un Fethi'nden sonra, Kızıl Elma'nın, Roma'da bulunan Saint-Pierre Kilisesi'nin mihrabındaki altıntop olduğu ileri sürülmüştür. Bu altıntop bazen zaferin işareti, bazen hâkimiyetin sembolü, bazen de fethedilmek üzere hedef seçilen yerin sembolü olarak ifade edilmiştir. (Özdemir, 2008: 504-505; Karakurt, 2011: 479).

İyilerin dostu kötüler karşıtı
Halkı temsil eden yol Kemal Sunal
Ekрана yansıyan sinema mürşidi
Güldürür eğlencesi bol Kemal Sunal

Halkı temsil eder bir ayna misali
Çıkmadı henüz dengi emsali
Kemaldir gönlü adı ise Ali
Ağzımızın tadı bal Kemal Sunal

KEMAL SUNAL

Kemal Sunal, Türk sinemasının önemli karakterlerinden bir tanesidir. Türk sinemasında “Şaban” tiplmesi ile adından çokça söz ettirmiş hâlâ da ettirmeye devam etmektedir. Küçükten büyüğe onu izleyenler, sanki ilk defa izliyormuş gibi onun filmlerinden ve rolünden etkilenmektedir. Kemal Sunal, modern dönemin Keloğlan’ı gibi düşünülebilir. Rol aldığı bütün filmlerde Keloğlana benzer yönleri oldukça fazladır. Kemal Sunal filmlerinde, tıpkı Keloğlan gibi saf görünse de özünde zeki birisidir. Kemal Sunal’ın birkaç filmi dışında baba figürüne rastlanılmamaktadır. Kemal Sunal, tıpkı Keloğlan gibi genellikle annesiyle veya tek başına yaşamaktadır. Kemal Sunal, filmlerinde halkı temsil eden bir aynadır. Güçlüye karşı güçsüzün, haksızlığa karşı haklının yanında olmuştur. Filmlerin sonunda kötülere karşı hep Kemal Sunal galip gelmektedir (Sunall, 2001: 137; Arık, 2002: 116).

Doğmamış çocuğa sütünü verir
Dişiliğin simgesi Kübey Hanım
Ol sabi sübyana ruhunu verir
Dişiliğin simgesi Kübey Hanım

Bacakları benzer ağaç köküne
Gelir ortak olur kadın yüküne
Yüzü de benziyor ayın akına
Dişiliğin simgesi Kübey Hanım

KÜBEY HANIM

Kübey Hanım, dişiliği simgeleyen Tanrıçadır. Süt gölünden tulumlarla getirdiği sütü doğacak çocuğun ağzına damlatır. Böylece daha fazla süt isteyen çocuk dışarıya çıkmak ister. Çocuğa ruh verir. Kübey Hanım, yaşam ağacı Ulukayın'ın içinde yaşar. Bu ağacın kökünden Bengisu (Yaşam Suyu) akar. Kübey Hanım, yarı beline kadar çıplaktır. Ayakları ve bacakları ağaç kökünü andırır. Göğsünden sağaltıcı özelliği olan bir süt verir. Orta yaşlı bir görünümü vardır. Bedeni şişman değildir. Ciddi bakışlıdır. Uzun saçları vardır. Çocukların ve kadınların koruyucusudur. Hamile kadın doğum yaparken gökten inip onun yanında durur. Fakat kadın onu göremez. Kadının ağrılarını hafifletir. Çocuk doğduktan üç gün sonra gider. Yeryüzünde saf ve temiz olan şeyleri korur. Temizlik Tanrıçası olarak da bilinir (Karakurt, 2011: 519).

Kırk yiğidi vardır bükülmez kolu
Yiğitler içinde bir Manas Han
Doğrudur menzili ol Hakk'ın yolu
Yiğitler içinde bir Manas Han

Çocuk iken türlü gösterdi hüner
Yıkılmaz bir yiğit herkesi yener
Yayılsın Manas soyu biner biner
Yiğitler içinde bir Manas Han

MANAS HAN

Türk, Altay ve özellikle Kırgız kültüründe mitolojik bir kahraman olarak bilinmektedir. Manas Destanı'nın başkişisidir ve Kırgızların bir ulus hâline gelmelerinde büyük bir rolü olmuştur. Manas Han'ın anasının karnında on ay kalmış ve daha annesinin karnındayken parseti yemeye başlamıştır. Doğarken elinde bir kan pıhtısıyla doğmuştur. Pek çok söylence kahramanı gibi o da bir günde bir yaşına, yedi günde yedi yaşına gelmiştir. Altı yaşındayken güreşmeye başlar. İlerleyen yıllarda büyük bir savaşçı olur. Öldükten sonra tekrar dirilir. Oğlunun adı Semetey'dir. Manas Han'ın kendisi gibi kırk yiğidi bulunmaktadır. Manasçılar tarafından Manas Destan'ı ezberlenir ve nesilden nesile aktarılır. (Bars, 2014: 349-350; Ögel, 1998: 502).

Gökbörü her daim rehberi olmuş
Türk'ün devletini kuran Oğuz Han
Gözleri kıvıll sanki güneş doğmuş
Bakışıyla düşmanı yaran Oğuz Han

Daha bebek iken çiğ eti yemiş
Altın mı tacı yoksa ki gümüş
Babasın öldürüp yetim büyümüş
Türk'ün atası olan Oğuz Han

OĞUZ HAN

Türk ve Altay mitolojisinde, Türklerin atası olarak bilinmektedir. Oğuz Kağan Destanı'nın ise başkişisidir. Mitolojide, ilk Türk Devleti'nin kurucusu olarak kabul edilir. Bütün yaşamı boyunca Gökbörü (Börteçine) kendisine kılavuzluk etmiştir. Yaşamı, daha doğumundan başlayarak olağanüstü olaylarla doludur. Yüzünün rengi maviye çalar. Gözleri al (kıvıll) renklidir. Ağzı ateş gibidir. Çok çabuk büyümüştür. Doğar doğmaz yemek yemiştir. Bir kez süt emip sonra çiğ et yemiştir. Gücü simgeleyen boynuzlu bir tacı vardır. Babası Kara Han'ı öldürür. Ormanda tek boynuzlu bir yaratıkla vuruşarak onu yenip öldürmüştür. Gergedan olduğu söylenen bu canlı aslında bir şeytandır. İki eşinden toplam altı oğlu olmuş ve bunların çocuklarından da Oğuz Boyları meydana gelmiştir (Ercilasun, 2006: 110-111; Bang ve Arat, 2012: 93-95).

Hareketin, bereketin timsali
Türk'ün kanadadır yağız atlar
Yiğidin altında şimşek misali
Türk'ün süratidir yağız atlar

Kuşa kanat Türk'e atı sorulur
Yayan giden elbet bir gün yorulur
Yağız atlar ile aşka varılır
Türk'ün kır atıdır yağız atlar

AT

At, Türkler için sadece bir binek hayvanı değil, aynı zamanda bir savaş aracı, yiyecek, içecek ve giyecek kaynağı olmuştur. Türklere göre atlar, güneşten yeryüzüne inmiş varlıklar olarak kabul edilmektedir. Türkler atlara renklerine göre isim vermektedir. Bu isimler şu şekildedir: Akat, Buzat, Kırat, Alat, Sarat, Karat ve Dorat. Türkler, Kara atı yeraltına giderken; Ak atı ise gökyüzüne giderken kullanıldığına inanmaktadırlar. Çok eski Türk kültüründe, ölen kişinin özel eşyalarıyla birlikte atının da gömüldüğü bilinmektedir. Bazı Türk kültürlerinde, doğum yaparken zorluk çeken anne adaylarının bulunduğu evin kapısında erkek at kişnetilmiştir. Bu inanca göre atın kişnemesinin doğumu kolaylaştırdığı düşünülürmüş. Türkiye Türklerinde at kılının nazar boncuğu gibi etkili olduğuna inanılmaktadır. Anadolu'da, nazara karşı etkili olduğu düşünüldüğü için evlerin kapılarına atın kafa kemiği asılmaktadır (Çınar, 1993: 1; Aksoy, 1998: 41-43; Karakurt, 2011: 117-118).

Çeker yayını da okunu atar
Yiğitler içinde birdir Banu Çiçek
Savurur saçını misk-i amber kokar
Çiçekler içinde güldür Banu Çiçek

Erkek gibi biner yağız atlara
Beyrek'in aşkıyla yandı odlara
Gelir mi bir daha ana yurtlara
Sadakate uzanan eldir Banu Çiçek

BANU ÇİÇEK

Banu Çiçek, Dede Korkut hikâyelerinde geçen Bamsı Beyrek'in beşik kertmesidir. Oğuz boylarında kadınların eşit haklara sâhip olduğunun en önemli, en belirgin simgesidir. Bazı metinlerde Bağnu Çiçek diye de geçer. Banu Çiçek, güzelliği ve maharetleriyle Türk kadının en bilinen temsilcileri arasında yer almaktadır. İyi ok kullanır, iyi ata biner ve savaşçı olma ruhunu kendisinde barındırır. Dede Korkut Hikâyelerinde Beyrek'e olan sadakatiyle de bilinmektedir. Güzellik belirten, köklü bir geçmişe sâhip olan, bugün de kadın adı olarak işlenen “Çiçek” adının çok eskiye dayanan bir tarihi vardır. Moğol-Türk dillerinde ortak olan bu kelime Orhun-Yenisey yazıtlarında “Çeçek” şeklinde işlenir ve güzellik içerikli olduğu için eski Türk isim sisteminde önemli bir yere sahiptir (Ergin, 2011: 117-150).

Bala yoksa bala verir
İsteyene kula verir
Korumazsa çocuk ölür
Görklü ana Umay Ana

Saçları var uzun uzun
Saklıdır üç boyunuzun
Bereketi soyunuzun
Görklü ana Umay Ana

UMAY ANA

Türk mitolojisinde doğum ve bereketin sembolü olan en önemli Tanrıçanın adıdır. Ana Tanrıça ve Yaşam Tanrıçası olarak da bilinir. İyilikler yapar ve doğacak çocukları belirler. Üç boynuzu olduğuna inanılır. Genellikle beyaz elbise giyer. Yere kadar uzanan beyaz, gümüşten saçları vardır. Görünümü yaşlı değildir, orta yaşlıdır. Kuş kılığına bürünebilir ve kanatlıdır. Yaşam ağacının sahibidir. Çocukları koruması onun en büyük özellikleri arasında yer almaktadır. Yeryüzüne bereket dağıtır. Etrafına ışık saçar. Kimi zaman kızarak insanları korkutabilir. Çocuğu olmayanlar kendisine kurban adarlar. Umay Ana, çoğu zaman gökyüzünde yaşar, bazen de yeryüzüne iner. Yanında bir kuğu veya zarif bir at ile tasvir edilir. Kimi anlatılara göre hamile kadınları ve yavru hayvanları korur (Karakurt, 2011: 778).

Bakırdan tırnağı vardır
Gökyüzünde uçar Bürküt
Tanrı Ülgen sembolüdür
Gökyüzünde uçar Bürküt

Bir kanadı güneş çıkar
Bir kanadı ayı kaplar
Bir bedende iki başlar
Tanrı katı geçer Bürküt

BÜRKÜT

Türk, Altay ve Moğol mitolojisinde Kartal Tanrıçadır. Şamanları yeryüzüne getirmiştir. Buryatların ilk şamanı Bürked adını taşır. İsteddiği zaman rahatlıkla öbür dünyaya geçiş yapabilir. Bazı Türk boylarının bu Kartal Tanrıçadan türediklerine inanılmaktadır. Şamanların bu Tanrıçanın yumurtalarından çıktığına inanılır. İyi şamanlar kızılçam üzerindeki kızıl yumurtadan, kötü şamanlar ise kara kayın üzerindeki kara yumurtadan çıkarlar. Bu kartal tüm ömrü boyunca o şamanı korur ve yardımcı olur. Bu kuş o kadar büyüktür ki ay onun sağ kanadını, güneş de sol kanadını ancak kapatır. Sibiryana inançlarına göre Tanrı, insanlara yardım etmesi için kartalı göndermiştir (İnan, 2006: 45-46; Karakurt, 2011: 214).

Yalnız bırakman anayı
Gelir gider Alkarısı
Bekleyin kırk gün süreyi
Gelir gider Alkarısı

Kırmızıdır elbisesi
İri yapılı cüssesi
Çok da çirkindir kendisi
Gelir gider Alkarısı

ALKARISI

Türk ve Altay halk inancında ve kültüründe cadı anlamına gelir. Albız, Albas, Alpas ve Moğolcada Almas, Anadolu'da "Alkarısı" olarak bilinir. Albastıya neden olan kızıl renkli kötü varlıktır. Bu varlık, çirkin, saçları dağınık, gözleri kanlı, uzun tırnaklı, uzun boylu, çok kuvvetli olarak tanımlanır. Deveyle güreşebilecek kadar uzun olduğu söylenir. Kızıl elbiseler giyer. Kimi anlatılarda bir küpün içinde yaşadığı inanılır, bazen de ırmak kenarlarındaki ıssız bölgelerde veya içi boş ağaç kovuklarında yaşadığı söylenir. İri gözlüdür. Çok fazla sayıda ağır, demir takıları vardır. En sevdiği şey atların yelesini örmektir. Alkarısını yakalamak için elbisesine veya kendisine iri bir iğne saplamak gerekir. Demirden ve demircilerden korkar. Lohusalara musallat olur ve ölümlerine sebebiyet verir. Lohusa kişiler, Alkarısından korunmak için odalarında demir eşya bulundururlar. Alkarısı, kötülük yapmaktan zevk alır. Yaptığı kötülükler Albasmak tabiri ile anlatılır. Ayakları ters olarak betimlenir (Öztelli, 1996: 4261-4263; Şimşek, 2017: 100-101; Karakurt, 2011: 73).

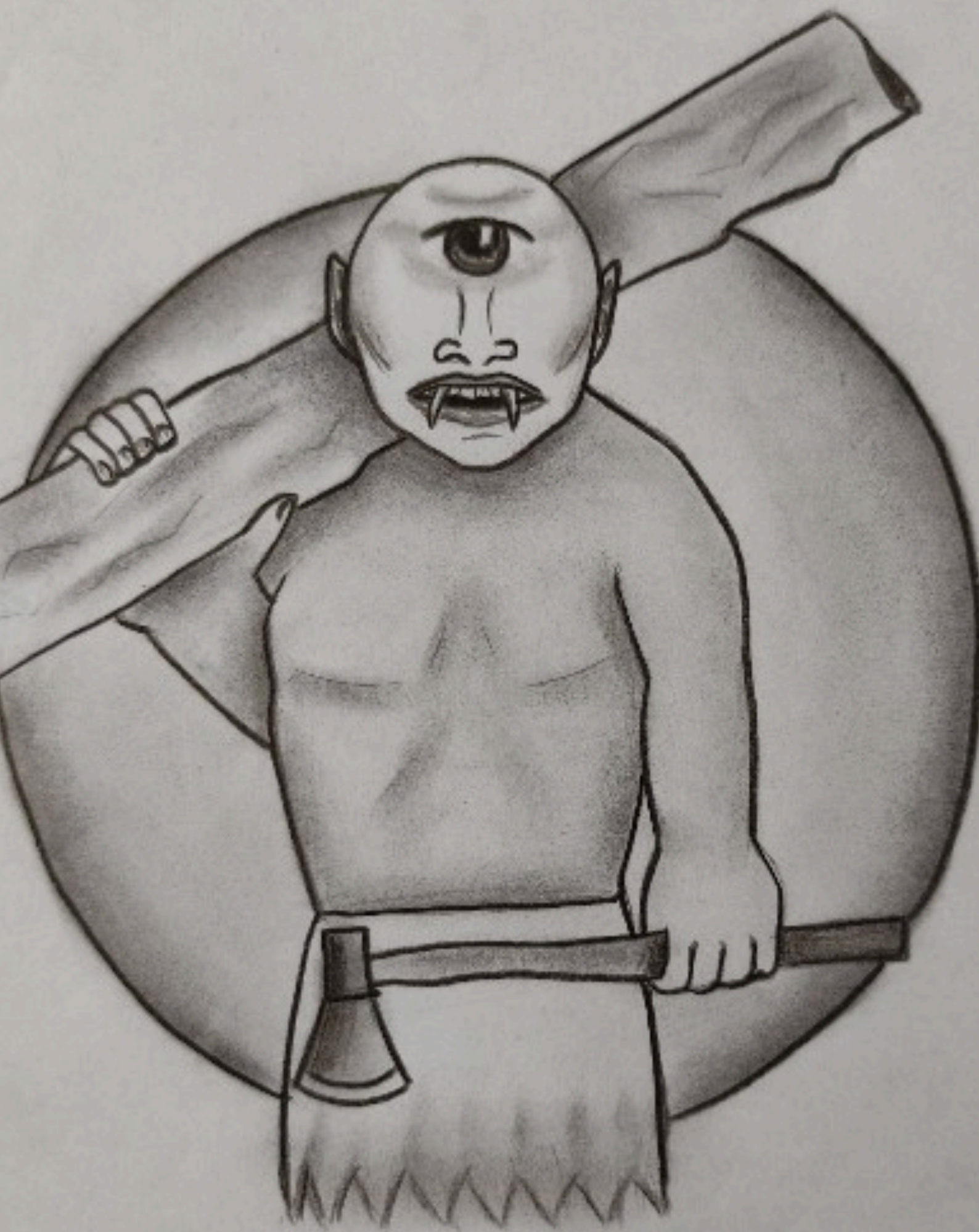

Anası bir peri, babası çoban
Kafdağı'nda yaşarmış Tepegöz
Kılıç işlemez bedeni yaman
Kafdağı'nda yaşarmış Tepegöz

İnsan eti yiyer kalesi vardır
Periden doğma yelesi vardır
Bu canavarın sanki hilesi vardır
Kafdağı'nda yaşarmış Tepegöz

TEPEGÖZ

Türk anlatılarında adı geçen tek gözlü dev olarak bilinmektedir. Değişik Türk dillerinde, Tübegöz, Töbököz, Töpekös olarak da söylenmektedir. Kaf Dağı'nda yaşadığına inanılan Tepegöz'ün annesi alageyik donuna girebilen bir peridir. Tepegöz, bu perinin bir çobanla birleşmesinden doğmuştur. Bazen dişi, bazen de erkek Tepegözlere rastlanabilir. Parmağında büyülü bir yüzük takılıdır. Yalnızca gözünden vurularak öldürülebilir. Bedeninin diğer kısımlarına silah işlemez. İnsan eti yer ve insan kemiklerinden örülmüş bir kalede yaşar. Bazı anlatılarda ise kayalık dağlardaki düzlüklerde yaşadığına inanılır. Çobanlık yapar ve bir tılsımlı nesnesi vardır. Baştan aşağı demir giyimli olarak anlatılır. Bir tas büyüklüğünde gözü vardır. Kirgis adını taşıyan Tepegöz ise çok tehlikelidir (Bastem, 2017: 391-392; Karakurt, 2011: 733-734).

KAYNAKÇA

- Aksoy, M. (1998). Türklerde at kültürü ve kımız. *Türk Dünyası Tarih Dergisi* S.142, s. 38-44.
- Arık, B. (2002). Kemal Sunal, Levent Kırca ve Cem Yılmaz'ın mizahına teorik bir bakış. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* S. 14, s. 111-129.
- Bang, W., Arat R. R. (2012). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Bars, M. E. (2014). Alp tipi kavramı çerçevesinde Manas. *Tarih Okulu Dergisi* 7(17), s. 345-357.
- Bastem, N. (2017). Basat'ın Tepegöz'ü öldürdüğü destanı ve Axel Olrik'in epik yasaları. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* S. 59, s. 389-400
- Beydili, C. (2005). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Yurt Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1992). *Zaman Zaman İçinde*. Ankara: Adam Yayınları.
- Çandarlıoğlu, G. (2003). *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*. İstanbul: TDAV Yayınları.
- Çınar, A. A (1993). *Türklerde At ve Atçılık*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Eliade, M. (1999). *Şamanizm*. Çev. İ. Birkan. Ankara: İmge Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2006). *Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Düşünceler, İslamiyet Öncesi Türk Destanları*. Yay. Haz: Saim Sakaoğlu, Ali Duymaz. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ergin, M. (2011). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: TDK Yayınları.
- İnan, A. (2006). Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Işık, R. (2004). Türklerde ağaçla ilgili kültler ve buna bağlı kültler. *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9(2), s. 90.
- Karakurt, D. (2011) *Türk Söylence Sözlüğü: Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Erişim adresi: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/00/TurkSoylenceSozlugu.pdf>.
- Köprülü, O. F, (1998). Abdal. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.
- Loğoğlu, E. (2016). Mitolojiye genel bakış. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi* 7(39), s. 105-111.
- Oğuz, Ö. (2014). *Kara Koncolos ve Yılbaşı. Bozok Yazıları*. Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Onay, A. T. (1996). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Ögel, B. (1995). *Türk Mitolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özdemir, F. (2008). Kızıl Elma'yı arayan üç yazar: ömer seyfettin, ziya gökalp, ragıp şevki yeşim. *Electronic Turkish Studies* 3(5), s. 503-515.
- Öztelli, C. (1971). *Pir Sultan Abdal Bütün Şiirleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Öztelli, C. (1996). Albastı, al karısı, korunma ve tedavisi. *Türk Folklor Araştırmaları* 10 (209), s. 4261-4264.

Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Radlof, W. (1976). *Sibirya'dan Seçmeler*. Çev. Ahmet Temir. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Sarpkaya, S. (2014). Türkiye Sahası Efsanelerinde Özel Adlı Kötü Ruhlar, Korku Kitabı, Ed. Emine Gürsoy Naskali, İstanbul: Kitapevi.

Sunal, K. (2001). *TV ve Sinemada Kemal Sunal Güldürüsü*. İstanbul: Om Yayınevi.

Şimşek, E. (2017). Türk masallarının millî tipi: Keloğlan. *Akra Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi* S.11, s. 41-57.

Şimşek, E. (2017). Türk kültüründe “Alkarısı” inancı ve bu inanca bağlı olarak anlatılan efsaneler. *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 12 (5), s. 99-115.

Kültürel belleğin büyük bir kısmını oluşturan sözlü anlatılar toplumların aynasıdır. Onların hayata bakışlarını, inançları ve değer yargılarını taşır ve aktarırlar. Küreselleşme, teknolojinin gelişimi vd. nedenlerden dolayı kültürel çeşitlilikten tek tip kültüre doğru bir gidişat vardır. Bu sorunların çözümü için 1939'larda halk biliminin bir dalı olarak uygulamalı halk bilimi ortaya çıkmıştır. O günden günümüze gelinceye kadar canlandırma, yaratım, aktarım, dönüşüm vb. kavramlar etrafında tiyatrodan sinemaya, resimden edebiyata kadar pek çok alanda farklı uygulamalar ve çözümler üretilmiştir. Uygulamalı halk bilimi temelde gelenekte yaşamış ya da yaşayan unsurları o günün şartlarında bağlamında yeniden yorumlamaya da dayanır. Onur Kurulay'ın bu eseri de uygulamalı halk bilimi çerçevesinde değerlendirilebilir. O, sözlü anlatılardaki önemli motifleri çağına uygun bir biçimde kendi duygu ve düşünceleriyle güncelleştirir. Türk kültür belleğinde önemli kodlara sahip unsurları hem edebiyat hem de resim sanatını birleştirerek yorumlamakta ve okura aktarmaktadır.

Doç. Dr. İbrahim GÜMÜŞ